

CYBERJUSTICE. JUSTIȚIA PREDICTIVĂ ȘI LITIGIILE REFERITOARE LA INVESTIȚII

CYBERJUSTICE. PREDICTIVE JUSTICE AND INVESTMENT DISPUTE RESOLUTION

IONELA-DIANA PĂTRAȘC-BĂLAN¹

Rezumat: Tehnologia informatică (TI) este folosită pe scară largă în justiție. Fie că este utilizată ca infrastructură a dematerializării procedurilor judiciare (*e-justice*), fie că servește la soluționarea litigiilor online (*cyberjustice*), TI reprezintă o realitate a justiției contemporane. Posibilitatea de anticipare a soluțiilor instanțelor folosind algoritmi în cadrul conceptului de justiție predictivă oferă o nouă perspectivă asupra viitorului. Cu toate acestea, utilizarea informaticii în domeniul justiției trebuie să aibă în vedere necesitatea respectării garanțiilor procesuale oferite părților și nu poate avea drept rezultat înlocuirea omului în activitatea de soluționare a litigiilor, ci poate constitui un instrument util în eficientizarea activității acestuia. Articolul de față își propune să prezinte modalitățile în care informatica este utilizată în justiție, provocările, dar și perspectivele integrării sale în sistemul judiciar național și european. De asemenea, va aduce în dezbatere conceptul de justiție predictivă și posibilitatea folosirii algoritmilor pentru anticiparea soluțiilor în litigiile referitoare la investiții, având ca bază de pornire rezultatele studiului privind prezicerea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului.

Cuvinte-cheie: e-justiție, e-law, cyberjustice, justiție predictivă, soluționarea litigiilor privind investițiile străine.

Abstract: Information technology is widely used in justice. Whether it is its use as an infrastructure to dematerialise court proceedings (*e-justice*), or whether it serves to solve online disputes (*cyberjustice*), information technology is a reality of contemporary justice. The ability to anticipate court solutions using algorithms within the concept of predictive justice provides a new perspective on the future. However, the use of information technology in the field of justice must take into account the observance of the procedural safeguards offered to all parties and can

¹ Doctorand, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Drept, email: dianapat27@yahoo.com.

not result in the replacement of man in the dispute settlement activity, but can be a useful tool in making his activity more efficient.

This article aims to present the ways in which IT is used in justice, the challenges, but also the perspectives of its integration into the national and European judicial system. It will also discuss the concept of predictive justice and the use of algorithms to anticipate solutions to investment disputes, based on the results of the study on predicting the judgments of the European Court of Human Rights.

Keywords: e-justice, e-law, cyberjustice, predictive justice, international investment dispute resolution.

1. Noțiuni

În scopul creșterii performanței și eficacității sistemelor judiciare, multe state au dotat instanțele judecătorești cu aplicații informatice. În prezent, tehnologia informatică este folosită în justiție în toate etapele procesului jurisdicțional: sesizarea instanței, administrarea probelor, pronunțarea hotărârilor judecătorești, comunicarea sentințelor și punerea lor în executare.

Documentele și rapoartele oficiale întocmite asupra problematicii utilizării TI în justiție, articolele și dezbaterile ce au loc referitor la această tematică folosesc o terminologie specifică (*e-Justice*, *cyberjustice*, algoritmi, inteligența artificială, *open data*, justiție predictivă), ce trebuie, mai întâi de toate, definită.

E-justiție (e-justice) poate fi privită ca reprezentând o modalitatea de aplicare a informaticii în instanțe².

E-justiție a fost definită ca fiind un instrument pentru elaborarea de politici prin intermediul căreia accesul la informațiile juridice este simplificat și îmbunătățit, iar procedurile judiciare transfrontaliere sunt digitalizate. De asemenea, aceasta urmărește să permită autorităților judiciare să utilizeze mijloace de comunicare electronice în cadrul diferitelor proceduri ale UE existente. *E-justiție* este un domeniu independent, specific în cadrul e-guvernării, menit să consolideze cooperarea judiciară la nivelul UE. Acesta nu se limitează la un anumit domeniu de drept, fiind unul

² A se vedea Commission Européenne pour l'efficacité de la Justice (CEPEJ), *Lignes directrices sur la conduite du changement vers la Cyberjustice*, p. 6, [Online] la <https://edoc.coe.int/fr/efficacite-de-la-justice/7498-lignes-directrices-sur-la-conduite-du-changement-vers-la-cyberjustice-bilan-des-dispositifs-deployes-et-synthese-de-bonnes-pratiques.html>, accesat 17.09.2018.

orizontal, ce cuprinde toate domeniile de drept care au dimensiuni transfrontaliere în domeniile dreptului civil, penal și administrativ³.

Printre atribuții *e-justiției* europene se numără: accesul la informațiile din domeniul justiției, în special la legislația și jurisprudența europeană, precum cele referitoare la statele membre, dematerializarea procedurilor judiciare și extrajudiciare transfrontaliere, în special în cazul comunicării electronice între o jurisdicție și părțile interesate, în scopul punerii în aplicare a instrumentelor europene adoptate de către Consiliu, precum și simplificarea și încurajarea comunicării între autoritățile judiciare ale statelor membre, în special în cadrul instrumentelor adoptate în spațiul judiciar european.

Strategia privind *e-justiția* europeană prevede instituirea unui mecanism de cooperare cu aparatul judiciar și cu practicienii din domeniul dreptului.

În definiția Comisiei Europene pentru eficacitatea justiției (CEPEJ)⁴, *Cyberjustice* acoperă toate situațiile în care o aplicație de tehnologia informației este integrată în procesul de soluționare a litigiilor, fie că acest proces este unul judiciar sau extrajudiciar⁵.

Algoritmii reprezintă o serie de reguli formale (operațiuni logice, instrucțiuni) ce permit obținerea unui rezultat pornind de la date introduse⁶.

³ *Planul de acțiune multianual 2009-2013 privind e-justiția europeană*, publicat în J.O. C75, 31.3.2009. În prezent, Strategia europeană în domeniul *e-justice* are la bază o serie de documente ale instituțiilor Uniunii Europene. A se vedea în acest sens: *Rezoluția Parlamentului European referitoare la Planul de acțiune în materie de e-Justiție pentru perioada 2014-2018*, publicată în J.O. la 23.10.2013, *Proiect de strategie privind E-justiția europeană 2014-2018* publicat în J. O. C 376, 21.12.2013, *Planul de acțiune multianual 2014-2018 privind e-justiția europeană*, publicat în J.O. C 182, 14.6.2014.

⁴ Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției (CEPEJ) a fost înființată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei în septembrie 2002, fiind un organism unic, alcătuit din experți calificați din 47 de state membre ale Consiliului Europei, având ca misiune evaluarea eficienței sistemelor judiciare și propunerea de instrumente practice și măsuri pentru funcționarea unui serviciu eficient pentru cetățeni.

⁵ A se vedea Commission Européenne pour l'efficacite de la Justice (CEPEJ), *Lignes directrices sur la conduite du changement vers la Cyberjustice*, p. 6; O definiție similară o regăsim și pe Wikipedia: *Cyberjustice reprezintă înglobarea/incorporarea tehnologiei în sistemul judiciar, fie pentru a oferi instanțelor servicii electronice, fie în scopul soluționării litigiilor*, [Online] la <https://en.wikipedia.org/wiki/Cyberjustice>, accesat 17.09.2018.

⁶ A se vedea *Petit glossaire sur l'intelligence artificielle* în Lettre d information de CEPEJ, *La justice du futur: la justice predictive et intelligence artificielle*, online la <https://rm.coe.int/newsletter-no-16-aout-2018-fr-justice-du-futur/16808d00c7>, accesat 17.09.2018; În același sens și definiția cuprinsă în *Glossary*, [Online] la

În același sens⁷, algoritmi presupun proceduri codificate care permit transformarea datelor introduse în produsul dorit, plecând de la calcule specifice.

Inteligența artificială (IA) este privită ca fiind un ansamblu de științe, teorii și tehnici al căror scop este reproducerea de către o mașină a capacităților cognitive ale ființei umane⁸. Termenul de inteligență artificială este contestat de către specialiști, deoarece IA ca atare nu există, preferându-se să se vorbească despre două algoritme folosite în legătură cu sistemul judiciar: *Natural Language Processing* (procesul IT al limbajului uman) și *Machine Learning* (algoritm de învățare automatizat, supervizat sau nu de către o ființă umană, urmărind să creeze legături între diferite date, corelări, categorii).

Open data este termenul care desemnează punerea la dispoziția publicului prin descărcare, a unor baze de date structurate⁹. În accepțiunea restrânsă a noțiunii, *open data* reprezintă datele ce pot fi folosite gratuit în condițiile unei licențe specifice ce poate interzice sau limita anumite utilizări.

În sens larg, *open data* reprezintă prelucrarea și analiza datelor prin intermediul diferitelor metode (statistică, probabilități, *automatic learning*).

Justiția predictivă - predictiv reprezintă un termen utilizat de *legaltechs*, își are originea în domeniul științelor exacte (în special statistica) și desemnează precizarea unor rezultate viitoare pe baza analizei inductive¹⁰. Această metodă pornește de la analiza deciziilor judecătorești și identificarea unor legături între datele introduse (norme legale, situație de fapt, motivare) și datele care vor fi livrate (dispozitivul hotărârii judecătorești), fiind, în esență, un soft cu ajutorul căruia se pot anticipa decizii judecătorești ce se bazează pe analiza unui număr suficient de cauze.

I. Utilizarea tehnologiei informatice în instanțe

<https://www.coe.int/fr/web/human-rights-rule-of-law/artificial-intelligence/glossary>, accesat 17.09.2018.

⁷ A se vedea definițiile formulate de Tarleton Gillespie și Nicholas Diakopoulos, citate în *Conseil de l'Europe, Algorithmes et droits humains, Étude sur les dimensions des droits humains dans les techniques de traitement automatisé des données et éventuelles implications réglementaires* p. 6, [Online] la <https://rm.coe.int/algorithms-and-human-rights-fr/1680795681>, accesat 17.09.2018.

⁸ A se vedea *Petit glossaire sur l'intelligence artificielle*, p. 4.

⁹ *Idem*, p. 5.

¹⁰ *Ibidem*, p. 5.

În Opinia Nr.(2011)14 intitulată “*Justiția și Tehnologiile Informatică*”¹¹, Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni¹² a subliniat faptul că tehnologia informației ar trebui să fie un instrument sau mijloc de a îmbunătăți administrarea justiției, de a facilita accesul justițiabililor la instanțele de judecată și de a consolida garanțiile prevăzute de articolul 6 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului: accesul la justiție, imparțialitatea, independența judecătorului, echitatea și durata rezonabilă a procedurilor.

În aceeași Opinie, judecătorii trebuie să identifice avantajele și dezavantajele TI și să identifice și elimine orice riscuri privind buna administrare a justiției. Tehnologia Informației nu trebuie să diminueze drepturile procedurale ale părților. Judecătorii trebuie să fie conștienți de aceste riscuri, după cum sunt responsabili în privința asigurării faptului că drepturile părților sunt protejate. Utilizarea TI nu ar trebui să diminueze garanțiile procedurale pentru cei care nu au acces la noile tehnologii. Statele trebuie să se asigure că părților care nu au acces la astfel de mijloace le este furnizată asistență specifică în domeniu.

La 7 decembrie 2016, în cadrul celei de a 26 reuniuni plenare a CEPEJ a fost adoptat documentul intitulat *Linii directoare privind conduita schimbării către Cyberjustice*¹³ (trad. n., în continuare *Linii directoare*) prin care s-a urmărit, pe de o parte, o inventariere a soluțiilor existente la nivel european asupra aplicării TI în justiție și, pe de altă parte, realizarea unui ghid care să ajute decidenții publice în perfecționarea învățării conduitei schimbării către justiție digitalizată.

Având ca bază Raportul CEPEJ nr. 24, ediția 2016, intitulat *Sisteme judiciare europene, eficacitatea și calitatea justiției: Utilizarea*

¹¹ Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE-GT), Opinia Nr.(2011)14 a CCJE “*Justiția și Tehnologiile Informatică (IT)*” adoptată de CCJE în cadrul celei de a 12-a sesiuni plenare (Strasbourg, 7-9 Noiembrie 2011), disponibilă online la <https://rm.coe.int/1680748207>, accesat 28.08.2018.

¹² Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni este un organism consultativ al Consiliului Europei în materia independenței, imparțialității și competenței judecătorilor. A fost creat în anul 2000 de către Comitetul de miniștri al Consiliului Europei și este format numai din judecători.

¹³ Commission Européenne pour l’efficacité de la Justice (CEPEJ), *Lignes directrices sur la conduite du changement vers la Cyberjustice, Bilan des dispositifs déployés et synthèse de bonnes pratiques*, disponibil online la <https://rm.coe.int/1680748154>, accesat 28.08.2018.

*tehnologiilor informatice în tribunalele din Europa*¹⁴, documentul *Linii directoare* prezintă folosirea TI în instanțe având în vedere următoarele paliere: accesul la justiție, comunicarea între tribunale și profesioniști, administrarea instanțelor și asistența directă în munca judecătorilor și a grefierilor.

1. Accesul la justiție

Accesul la justiție se referă atât la dispozitivele de acces la norma de drept (informații online asupra legislației, accesul la jurisprudență), cât și la dispozitivele de acces la reglementarea diferendelor (acordarea ajutorului judiciar online, sesizarea unei instanțe online sau a unui serviciu de mediere).

Raportul CEPEJ nr. 24 a constatat că primul obiectiv al numeroaselor site-uri de internet ce conțin informații juridice îl constituie oferirea unui nivel minim, de bază a informației juridice. Portalele de informații juridice care au fost dezvoltate în țările participante la studiul amintit¹⁵ sunt asociate în mod frecvent curților și tribunalelor, dar și barourilor sau altor asociații profesionale care propun un nivel de informații cât mai complet și omogen posibil.

Uniunea Europeană a prelungit acest demers prin interconectarea informațiilor oferite de către statele membre cu privire la sistemele judiciare naționale, prin intermediul unui portal de acces la legislație, jurisprudență și informații referitoare la sistemele naționale de justiție, în limbile UE¹⁶.

¹⁴ Material disponibil online la <https://rm.coe.int/systemes-judiciaires-europeens-efficacite-et-qualite-de-la-justice-etu/1680789858>, accesat 18.09.2018.

¹⁵ Conform Raportului CEPEJ nr. 24, la efectuarea studiului privind utilizarea tehnologiilor informatice în tribunalele din Europa au participat 44 de state membre ale Consiliului Europei.

¹⁶ Portalul european de justiție *E-justice Portal* a fost conceput ca un punct de contact online în domeniul justiției, prin care să se realizeze interconectarea registrelor electronice ale Statelor membre și căutarea avansată a informațiilor în aceste registre, integrarea aplicațiilor pilot de gestionare electronică a procedurilor europene (procedura europeană a somației de plată, procedura europeană privind cererile cu valoare redusă etc.), a aplicațiilor de traducere adaptate domeniului juridic în toate limbile europene și a unui glosar juridic, dezvoltarea în cadrul portalului a unui sistem de rezervare online a sistemelor de videoconferință existente la nivelul statelor membre pentru instituțiile cu responsabilități în materia cooperării judiciare internaționale, implementarea în portal a unui sistem de securitate, autentificare și administrare a identităților, implementarea semnăturii electronice, plata online a anumitor cheltuieli de judecată. Disponibil în limba română la <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=ro>, accesat 28.08.2018.

Dezvoltarea serviciilor informatice online a favorizat furnizarea de informații practice vizând diverse procedurile judiciare, informații contextualizate referitoare la sesizarea instanței, înscrierile ce trebuie atașate, formulare ce pot fi descărcate online¹⁷, adresa poștală sau electronică a instituției, organizarea serviciilor, programul de lucru¹⁸, contactarea unui avocat¹⁹ sau a unui mediator.

În ultimii ani se distinge o mișcare de deschidere a datelor judiciare către marele public, fiind vorba despre a face accesibile hotărârile judecătorești în mod gratuit și online, cu respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal²⁰.

S-a subliniat faptul că impactul dezvoltării *Open data* necesită unele nuanțări, pentru că de cele mai multe ori cetățenii au nevoie de un intermediar, de un profesionist pentru a le înțelege și utiliza în mod corespunzător având în vedere complexitatea cauzelor și masa mare de informație.

Pentru a facilita citarea corectă și neechivocă a hotărârilor pronunțate de instanțele europene și naționale, precum și accesul la această jurisprudență, la inițiativa Consiliului Uniunii Europene²¹ a fost creat Identificatorul european de jurisprudență (*European Case Law Identifier* — ECLI) precum și un set minim de metadate uniforme pentru jurisprudență²².

¹⁷ De exemplu, Portalul *Justice.fr, le portail du justiciable* este un portal ce conține informații juridice prezentate într-o manieră dinamică și care permite identificarea instanței competente, descărcarea unor formulare necesare sesizării instanței, găsirea unui avocat, notar, executor judecătoresc.

¹⁸ De exemplu, site-ul instanțelor judecătorești din România, care poate fi accesat la adresa <http://portal.just.ro/SitePages/acasa.aspx>.

¹⁹ În Franța, platforma națională pentru a consulta un avocat *Consultation Advocats*.

²⁰ De exemplu, portalul *COURTPUB* din Austria, *JuriCA* și *Jurinet* în Franța; jurisprudența Curții Europene a drepturilor Omului poate fi accesată pe portalul <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw&c=>; jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene este disponibilă la <https://curia.europa.eu>.

²¹ Concluzii ale Consiliului invitând la introducerea identificatorului european de jurisprudență (European Case Law Identifier — ECLI) și a unui set minim de metadate uniforme pentru jurisprudență, publicate în OJ C 127, 29.4.2011, p. 1–7, online la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A52011XG0429%2801%29>, accesat 19.09.2018.

²² Identificatorul european de jurisprudență este alcătuit din cinci elemente obligatorii: „ECLI”: pentru a se marca faptul că este vorba de identificatorul european de jurisprudență; codul de țară; codul instanței care a pronunțat hotărârea; anul în care a fost pronunțată hotărârea; un număr de ordine, de până la 25 de caractere alfanumerice, într-un format care urmează să fie stabilit de fiecare stat membru; se permite folosirea punctelor, dar nu și a altor semne de punctuație. De exemplu, Codul ECLI alocat unei hotărâri pronunțate de Judecătoria

Din ce în ce mai multe sisteme de drept au pus în practică politica comunicațională instituțională prin intermediul internetului, utilizând puterea multimedia și a rețelelor sociale. La nivelul unei curți sau chiar a întregului sistem judiciar, unele țări au experimentat o nouă formă de relație cu cetățenii care permite justiției să își prezinte activitatea în cele mai diverse forme: comunicate de presă, retransmiteri ale ședințelor pentru Curțile Supreme, Curtea Constituțională, pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului²³, pagini de Facebook sau Twitter²⁴.

Serviciile de comunicare dematerializată cu justițiabilii în ceea ce privește dosarele sunt operaționale în câteva țări: sesizarea online a jurisdicțiilor, esențial gândite pentru proceduri fără reprezentare obligatorie, aceste servicii dispensează justițiabilul de a trimite documentul în format de hârtie, prin poștă sau fără a se deplasa personal la tribunal²⁵.

Aceste sisteme de informații oferă justițiabililor, asistați sau nu de avocat, posibilitatea de a fi informați despre procedura judiciară în care sunt implicați în formă dematerializată, de exemplu prin SMS²⁶ sau prin poșta electronică. Câteva țări au dezvoltat un sistem de citare a părților la audiere, dar și de confirmare a prezenței prin mesaje trimise prin telefon câteva zile înainte. Alte state pun la dispoziția părților într-un spațiu personal și securizat decizia pronunțată în cauză însoțită de informații asupra căilor legale de atac.

Punerea în practică a acestor sisteme informatice a redus prezența fizică în sediul instanțelor, justițiabilii nefiind obligați să se deplaseze pentru a obține o informație, a sesiza instanța. Acest lucru permite personalului auxiliar să economisească timp și să se dedice persoanelor care nu au acces la astfel de mijloace. Unele state au adoptat un sistem mixt oferind informații online sau la telefon.

Sectorului 1 București: ECLI:RO:JDS1B:2018:001.004077, unde „JDS1B” reprezintă codul instanței, „2018” – anul în care a fost pronunțată hotărârea, „001” – numărul intern al registrului electronic corespunzător din sistemul ECRIS și „004077” este numărul hotărârii.

²³ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Webcasts of Hearings* disponibil online la https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=hearings&c=#n1347951547702_pointer.

²⁴ În Franța, contul Twitter al Curții de Casație.

²⁵ Site-ul *e-Curia* al CJUE permite reprezentanților părților să depună, să primească și să consulte acte de procedură în format electronic; de asemenea, portalul *Redabogacia* dezvoltat în Spania, *AFT* în Estonia sau *TEISMAS* din Lituania permit justițiabililor să declanșeze online o procedură judiciară, să formuleze o cerere de ajutor public.

²⁶ De exemplu, în Turcia sistemul de informații centralizate *UYAP* care propune un portal de informații juridice și proceduri privind notificarea utilizatorilor prin SMS.

În ceea ce privește legislația națională din România, Codul de procedură civilă²⁷ prevede posibilitatea sesizării instanței pe cale electronică²⁸, precum și posibilitatea citării și comunicării actelor de procedură în aceeași manieră²⁹.

Modalitatea concretă privind înregistrarea cererilor pe rolul instanțelor judecătorești, formarea dosarelor și repartizarea acestora pe complete de judecată sunt reglementate prin dispozițiile Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești³⁰.

²⁷ Legea nr. 134/2010, publicată în M. Of. nr. 485 din 15 iulie 2010.

²⁸ Art.148 Cod procedură civilă: „*Cererile adresate, personal sau prin reprezentant, instanțelor judecătorești pot fi formulate și prin înscris în formă electronică, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege.*”. Art. 149 Cod procedură civilă: „ (4) *În cazul în care cererea a fost comunicată, potrivit legii, prin fax sau prin poștă electronică, greșierul de sedință este ținut să întocmească din oficiu copii de pe cerere, pe cheltuiala părții care avea această obligație. Dispozițiile art. 154 alin. (6) rămân aplicabile.*”.

²⁹ Art. 154 Cod procedură civilă: „(6) *Comunicarea citațiilor și a altor acte de procedură se poate face de grefa instanței și prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace ce asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia, dacă partea a indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop. În vederea confirmării, instanța, odată cu actul de procedură, va comunica un formular care va conține: denumirea instanței, data comunicării, numele greșierului care asigură comunicarea și indicarea actelor comunicate; formularul va fi completat de către destinatar cu data primirii, numele în clar și semnătura persoanei însărcinate cu primirea corespondenței și va fi expediat instanței prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace*”.

³⁰ Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.1375/2015 din 17 decembrie 2015, publicat în M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015.

Art. 94:” (1) *Actele de sesizare a instanței depuse personal sau prin reprezentant, sosite prin poștă, curier ori fax sau în orice alt mod prevăzut de lege, se depun la registratură, unde, în aceeași zi, după stabilirea obiectului cauzei, primesc, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, dată certă și număr din aplicația ECRIS.*

(2) *Prin excepție de la prevederile alin. (1), dacă în aceeași zi sau ulterior se constată că au fost înregistrate acte identice de investire a instanței, acestea vor primi un singur număr în aplicația ECRIS, formând un singur dosar.*

...
(9) *Dosarele vor fi înregistrate atât în registrul de la registratura generală a instanței, cât și în registrul general al secției la care a fost repartizat fiecare dosar.*

(10) *Stabilirea obiectului cauzei se face, de regulă, de către un greșier cu studii superioare, sub coordonarea unui judecător. După stabilirea numărului din aplicația ECRIS, dosarele se predau personalului responsabil cu efectuarea repartizării aleatorii, având atașate dovezile privind modul în care au fost transmise.*

(11) *Dacă din motive obiective actele de sesizare a instanței nu au primit număr în aplicația ECRIS în condițiile alin. (1), acestea vor fi prelucrate cu prioritate a doua zi, cu aprobarea președintelui instanței sau a persoanei desemnate de acesta, încheindu-se în acest sens un proces-verbal și menționând ca dată certă data depunerii actului de sesizare la registratură.*

În legătură cu regularitatea sesizării instanței de recurs exclusiv prin fax sau e-mail, în practica Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția de contencios-administrativ și fiscal s-a decis, în cadrul ședinței privind unificarea practicii, în sensul în care, în temeiul art. 486 alin.(1) lit. e) din Codul de procedură civilă și art. 268 din Codul de procedură civilă, art. 4 și art. 5 din Legea nr.455/2001 privind semnătura electronică: „În ipoteza în care o parte litigantă înaintează cererea de recurs exclusiv prin fax sau e-mail și instanța face demersuri pentru a obține exemplarul purtând semnătura olografă, iar partea nu se conformează, sancțiunea aplicabilă este cea a anulării cererii de recurs”³¹.

Sesizarea instanței prin poșta electronică și respectarea articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor omului cu privire la dreptul de acces la instanță a făcut obiectul *Hotărârii CEDO Lawyer Partners A.S. contra Slovaciei*, decizie prin care instanța europeană a constatat încălcarea de către statul pârât a dreptului de acces la instanță prin refuzul instanței naționale de a înregistra acțiuni trimise pe cale electronică, cu motivarea că nu dispunea de mijloace materiale pentru a imprima un număr considerabil de pagini (40.000.000 pagini), deși legislația statului prevedea și această posibilitate de sesizare³².

Un alt dispozitiv care permite evitarea deplasării la instanța este sistemul de videoconferințe, această modalitate fiind percepută ca fiind o sursă importantă de economie în materie civilă sau penală³³.

(12) *Celelalte cereri și acte de orice natură, inclusiv corespondența cu caracter administrativ, sosite prin poștă, curier, fax, e-mail sau prin orice alt mijloc de comunicare, se înregistrează în registrul general de dosare, registrul de intrare-ieșire a corespondenței administrative ori în registrul de evidență a petițiilor și se prezintă, după caz, președintelui instanței sau președintelui secției, dacă vizează activitatea acesteia, sau, atunci când cererea privește un dosar aflat pe rolul instanței, completului căruia i-a fost repartizată cauza sau greșierului de ședință, după caz. În cazul în care o cerere sau un act privește un dosar aflat pe rolul instanței în ziua depunerii, după înregistrare, greșierul registrotor va preda cererea sau actul direct greșierului de ședință”.*

³¹ Soluție adoptată în ședința judecătorilor Secției din 29 ianuarie 2018, [Online] la <http://www.scj.ro/PublicMedia/GetIncludedFile?id=16779>, accesat la 19.09.2018.

³² [Online] la <https://juricaf.org/arret/CONSEILDELEUROPE-COUREUPEENNEDESROITSDDELHOMME-20090616-5425207-327408-337708->, accesat 19.09.2018.

³³ Despre Videoconferințe și dreptul la un proces echitabil, a se vedea L. Milano, *Visioconférence et droit à un procès équitable*”, în *Revue des droits et libertés fondamentaux*, RDLF 2011, chro.n.08, [Online] la <http://www.revuedlf.com/>, accesat 19.09.2018.

În câteva țări ale Consiliului Europei au fost dezvoltate recent site-uri de internet pentru soluționarea online a diferendelor. În materie civilă acestea privesc în general litigii privind consumatorii, proceduri speciale de plată sau în materia dreptului familiei, divorțul.

Operatorii publici, dar și cei privați propun servicii de soluționare online a conflictelor (Online Dispute Resolution) direct accesibile justițiabililor. Unele sisteme văd această modalitate de soluționare a litigiilor ca reprezentând ofertă alternativă, altele fiind o ofertă complementară, premergătoare sesizării instanței. Acest tip de demers previne supraaglomerarea instanțelor favorizând soluționarea diferendului prin conciliere sau mediere informatizată³⁴.

Costurile cu dezvoltarea și funcționarea sistemelor informatice au fost raportate de state ca fiind net inferioare costurilor relative la achiziția de imobile și întreținerea lor, permițând în același timp și economii în materie de resurse umane.

În opoziție cu dezvoltarea serviciilor online, Raportul CEPEJ a identificat câteva țări ce par a dori să limiteze recurgerea la sesizarea instanțelor pe cale electronică, întrucât această modalitate ar putea sfârși prin a banaliza recursul la un judecător prin punerea pe același plan a diferitelor servicii de asistență și platformă de soluționarea litigiilor online. Este ceea ce a subliniat și CCJE în Avizul nr.14/2011:” *Introducerea tehnologiei informației în instanțele din Europa nu ar trebui să compromită fața umană și simbolică a justiției. În cazul în care justiția este percepută pur tehnic de către utilizatori, fără funcțiile sale reale și fundamentale, aceasta riscă să fie dezumanizată. Justiția este și ar trebui să rămână umană, deoarece se ocupă în primul rând de oameni și disputele lor*”³⁵.

Rămâne de măsurat și evaluat percepția justițiabililor în ceea ce privește dispozitivele în întregime dematerializate pentru a ști dacă nivelul de încredere acordat unei proceduri online este identic cu cel al unei interacțiuni față în față. Trebuie luate în considerare nevoile specifice ale populației care din rațiuni de vârstă sau condiție socială nu au acces la astfel de mijloace și nici o cultură practică foarte dezvoltată de a interacționa cu astfel de sisteme. CCJE menționa ca trebuie protejate persoanele vulnerabile,

³⁴ De exemplu, platforma *Rechtwijzer* dezvoltată în Țările de jos; platforma *Medicys* din Franța.

³⁵ Pct. 6 din Opinia Nr.(2011)14 a CCJE.

utilizarea TI nu trebuie să diminueze garanțiile procedurale disponibile pentru persoanele care nu au acces la tehnologiile noi³⁶.

În concluziile-rezumat privind utilizarea tehnologiei informatice pentru accesul la justiție, CEPEJ a identificat ca fiind puncte câștigate³⁷:

- facilitarea informației pentru justițiabili la toate nivelurile (informații despre accesul la tribunal, organizare, modul de sesizare al instanței, căile alternative de soluționare a litigiilor, urmărirea online a procedurilor, accesul la decizii după ce au fost pronunțate);

- reducerea timpului de așteptare din sălile de tribunal sau la diferite compartimente ale instanțelor;

- soluționarea online a unor categorii de litigii pentru degrevarea instanțelor.

Integrarea mijloacele de acces la justiție în sistemul global de informații al tuturor serviciilor judiciare și regândirea utilizării spațiilor din cadrul instanțelor în spații dematerializate constituie două posibile direcții de dezvoltare .

Utilizarea TI în privința accesului la instanțe aduce în atenție :

- mentenanța și perenitatea bunurilor, în special a arhivelor;

- reinvestiții importante în materie de resurse umane sau recrutarea /formarea personalului pentru noile servicii propuse;

- luarea în considerare a multiplelor oferte de soluționare online a litigiilor dezvoltate de sectorul privat ca elemente de complementaritate sau concurente cu cele publice.

Riscurile potențiale ale folosirii TI se referă la :

- sesizarea online poate conduce la banalizarea/standardizarea recursului la justiție;

- transformarea auxiliarilor din justiție în intermediari între tribunal și justițiabili;

- percepția justițiabilului care poate avea sentimentul de a nu fi fost ascultat și tratat echitabil dacă procesul se desfășoară online.

2. Comunicarea dintre instanțe și ceilalți profesioniști ai dreptului

Analizând datele puse la dispoziție de statele participante la studiu, s-a concluzionat³⁸ că numeroase sisteme judiciare au plasat în centrul

³⁶ Pct. 9 și pct. 10 din Opinia Nr.(2011)14 a CCJE.

³⁷ A se vedea pct. 31 din *Linii directoare...*, p. 9.

strategiei lor numerice ameliorarea schimburilor între tribunale și ceilalți profesioniști³⁹.

În cele mai multe dintre țări, avocații au posibilitatea de a comunica dematerializat cu jurisdicțiile pentru a transmite actele de procedură sau concluzii⁴⁰. Trecerea spre dematerializare a cunoscut în general 2 etape: stabilirea comunicării securizate prin căsuțele de poștă electronică obișnuite (care necesită intervenția unui agent) și acțiunea directă care permite comunicarea dintre avocat și sistemul informatic al tribunalului (e-filing) fără intermediari⁴¹. Acest sistem mai avansat aduce o evidentă economie de sarcini pentru grefieri pentru care multe țări regândesc recentrarea activităților spre activități cu valoare juridică și de asistență a magistratului.

Câteva țări au prevăzut posibilitatea de a comunica cu instanțele prin intermediul portalelor specializate deschise altor auxiliari ai justiției, executori judecătorești sau aprozi, alți agenți de executare⁴². Comunicarea electronică cu aceștia permite o urmărire accelerată și facilitează executarea deciziilor. Prestatorii de servicii judiciare, experții sau interpreții beneficiază în prezent în câteva țări de un spațiu de schimb cu magistrații sau grefierii care permite accelerarea și fiabilitatea atât a prestațiilor, dar și a plăților într-un singur circuit⁴³.

Etapă prealabilă audierilor este complet dematerializată în câteva țări: judecătorii și avocații nu comunică decât pe cale electronică. Se prevede chiar ca audierile să poată avea loc în locuri diferite: fiecare judecător, reprezentant al părților pot apărea prin videoconferință de la locul de muncă

³⁸ *Idem*, pct. 32, p. 13.

³⁹ La nivelul țărilor UE, portalul *E-CODEX* reprezintă un instrument ce permite interconexiunea sistemelor judiciare din Europa în vederea circulației datelor și a gestiunii afacerilor transfrontaliere.

⁴⁰ Sistemul *PCT (Processo Civile Telematico)* în Italia care permite comunicarea de către avocați spre instanțe a documentelor în materie civilă.

⁴¹ Germania: *Electronic Court and Administration Mailbox at the Federal Patent Court*, sistem de căsuțe electronice care permite schimbul și arhivarea documentelor în întregime online în fața Tribunalului Federal în materie de brevete.

⁴² Portalul *E-Toimik (E-File)*, dezvoltat în Estonia care permite comunicarea electronică între tribunale, serviciile de probațiune, poliție, executori judecătorești, biroul de executări civile.

⁴³ Franța: *OPALEX*- o platformă digitalizată care permite comunicarea între experți și instanțe în materie civilă la care au acces și avocații în vederea consultării rapoartelor de expertiză.

obișnuit sau de lângă punctul de conexiune cel mai apropiat și autorizat de sistem⁴⁴.

Singura limitare a dematerializării rămâne aceea a audierii de către judecător pentru care prezența în persoană a părților sau a reprezentanților se impune în materie penală și într-o măsură mai nuanțată în materie civilă sau administrativă. Dacă compararea de la distanță rămâne încurajată în materie penală de economiile costurilor de transfer și confortul deținuților, această modalitatea cunoaște câteva obstacole în ceea ce privește calitatea justiției: investițiile în echipamente de videoconferințe sunt departe de a satisface o audiere de calitate, în timp ce câteva țări nu au spații de audiere. S-a arătat că adăugarea unei camere și a unui ecran nu este suficientă dacă nu sunt completate proceduri și protocoale de audiere adaptate.

Modul în care instanțele și sistemul judiciar colaborează a fost redefinit ca urmare a dezvoltării tehnologiilor informaționale. Dematerializarea, însoțită sau nu de folosirea în continuare a hârtiei, a încercat să genereze o reducere a costurilor de procesare legate de producția și manipularea hârtiei în cadrul jurisdicțiilor, cum ar fi firmele de avocatură. Standardizarea modelelor de comunicare este de natură să genereze eficiență semnificative, autorizate, în unele cazuri, redistribuirea personalului între tipurile de mai mult sau mai puțin afectate de jurisdicțiile sarcini automate de prelucrare.

Acest nou tip de comunicare a necesitat schimbări semnificative în toate elementele structurale ale organizațiilor. Dematerializarea a necesitat o coordonare între departamentele IT din cadrul întregului lanț instituțional (de exemplu, instanțele și asociațiile barourilor) pentru a asigura coerența tehnică și securitatea acestora din urmă, având în vedere caracterul confidențial al schimburilor în cauză.

Un argument frecvent invocat în legătură cu dezvoltarea comunicațiilor electronice între profesioniști este acela al nivelului de securitate, unele țări considerând o vulnerabilitate în funcționarea corectă a sistemului judiciar, din cauza atacurilor cibernetice la care sunt expuse administrațiile.

Dematerializarea comunicării dintre instanțe și ceilalți profesioniști ai dreptului ar putea marca la capitolul puncte câștigate reducerea costurilor,

⁴⁴ Letonia: *TIS (Tiesu informativa sistema)*- sistem de videoconferința pentru martori; Irlanda: *Remote Witness Video Conferencing*-sistem de audiere a martorilor prin videoconferință.

viteza de prelucrare, precum și simplificarea organizațiilor din punct de vedere al organigramelor, iar ca evoluții posibile s-ar putea înscrie definirea unor scheme de comunicare comune (plecând de la serviciile unui tribunal la toate serviciile care contribuie la funcționarea sistemului judiciar)⁴⁵.

Linii directe prezintă ca puncte de atenție compatibilitatea și fiabilitatea dispozitivelor între diferitele entități, necesitatea unei politici de management al schimbării riguros definită, precum și efectele unui eventual blocaj al lanțului de comunicare.

Riscurile potențiale pot fi reprezentate de pierderile semnificative de timp în cazul apariției unei defecțiuni tehnice necontrolate.

3. Asistență pentru judecător și greșier⁴⁶

TI a devenit primul instrument de lucru pentru judecători și greșieri în instanțele de judecată.

Accesul la bazele de date legislative și de jurisprudență a fost îmbunătățit în timp, oferind posibilitatea unui acces mai facil la acestea.

Accesul de la distanță la dosare dematerializate a extins metodele de colaborare în cadrul jurisdicțiilor și a făcut posibilă, în unele cazuri, activitatea magistraților din orice loc, altul decât în instanța în care își desfășoară activitatea, rămânând în contact cu colegii lor și utilizând aceleași instrumente de lucru. Spațiul imobiliar dedicat birourilor din instanțe a fost, uneori, reprojctat, ceea ce a făcut ca prezența fizică permanentă a judecătorilor în incinta instanței să devină o opțiune de lucru în anumite cazuri.

Utilizarea instrumentelor informatice din afara instanței a mărit eficiența magistraților.

Informatica a fost privită treptat ca facilitator de luare a deciziilor permițând accesul ușor la o cantitate considerabilă de informații. Într-un astfel de context, procesul de luare a deciziilor de către judecători poate fi întărit de nivelul informațiilor suplimentare de care dispun în soluționarea cazului lor, precum și de natura și legătura dintre informațiile produse de sistemele informatice.

În legătură cu utilizarea tehnologiei informatice, CCJE observa în Avizul nr. 14 (2011):, *Instrumentele de susținere a deciziilor judecătorești*

⁴⁵ Pct. 41 din *Linii directe*..., p. 15.

⁴⁶ Pct. 41 din *Linii directe*..., p. 18-21.

ar trebui concepute și văzute ca adjuvanți ai procesului decizional al judecătorului, facilitând munca și nu constrângerea. (...) Nici un ordin, un model sau altă sugestie cu privire la forma sau conținutul deciziilor nu poate fi făcută judecătorilor de către vreo autoritate din motive de necesitate datorită arhitecturii sistemelor tehnologice știri. Dimpotrivă, această arhitectură trebuie să fie flexibilă și capabilă să se adapteze practicilor judiciare și jurisprudenței”⁴⁷.

Utilizarea TI nu trebuie să aducă atingere respectării principiului independenței judecătorilor și nu ar trebui să împiedice judecătorii să aplice legea în mod independent și imparțial. Excesul de dependență de tehnologie și cei care o controlează este un risc pentru justiție. Tehnologia trebuie adaptată procesului judiciar și tuturor aspectelor legate de activitatea judecătorului. Judecătorii nu ar trebui să fie supuși, din motive de eficiență, numai imperativelor tehnologice și celor care controlează tehnologia⁴⁸.

Respectarea principiului contradictorialității și al egalității armelor trebuie să fie garantate în același mod și în procedurile informatice. Dezbaterile din cadrul ședinței trebuie să ofere aceleași instrumente tuturor părților și să se asigure că limitările tehnice nu afectează drepturile și prerogativele părților. După cum observă CCJE: *" Utilizarea TI nu poate totuși reduce sau garanții procedurale (sau afectează compoziția instanței), și nici în nici un caz, privează pârâtul de dreptul său la o audiere contradictorie în fața unui judecător, pentru a produce probe în inițial, să cheme martori sau experți și să prezinte orice parte sau de a contesta pe care o consideră utilă "*⁴⁹. Judecătorul trebuie să fie atent la faptul că una dintre părți este dezavantajată în comparație cu o altă parte, pentru singurul motiv că nu dispune de mijloacele de acces la tehnologie, inclusiv gestionarea electronică a documentelor.

Utilizarea *Big Data* ca instrument de asistență a judecătorilor anunță apariția unei justiții predictive. Unele instrumente oferă o analiză aprofundată a jurisprudenței pentru a informa judecătorul cu privire la probabilitatea ca o decizie să fi fost luată de către colegii săi într-un fel sau altul. Alte instrumente oferă contextualizarea situației factuale a datelor externe în cazul care se referă la categoriile statistice. S-a argumentat că prin intermediul acestui tip de dispozitiv, cota de judecată a judecătorului poate fi

⁴⁷ Pct. 27 și 35 din Avizul nr. 14/2011.

⁴⁸ *Idem*, Pct. 34 .

⁴⁹ Pct. 28 din Avizul nr. 14/2011.

susținută, părtinitoare prin supra-determinare sau prin "ancorare", efectele cărora trebuie să li se acorde cea mai mare atenție, precum și natura datelor, atunci când nu este strict legată de jurisprudență.

CEPEJ a identificat ca fiind puncte câștigate⁵⁰ :

- îmbunătățirea calității formale a deciziilor;
- accesul la o largă bază de date juridice;
- economia de timp prin administrarea probei pe cale electronică;
- facilitarea muncii de la distanță sau echilibrarea volumului de

activitate între judecători.

Utilizarea TI în activitatea judecătorilor și grefierilor aduce în atenție:

- în cazul utilizării modelelor sau ghidurilor pentru motivare trebuie să se asigure de calitatea lor și de actualizarea lor;
- conceperea de instrumente de așa natură încât judecătorul să își păstreze independența.

Riscurile potențiale ale folosirii TI se referă la :

- decizia judecătorului ar putea să fie influențată de constrângerile unui sistem informatic;
- sistemul nu trebuie să pună în discuție independența judecătorului și nici egalitatea de arme între părți;
- la proiectarea bazelor de date trebuie să se asigure că neutralitatea criteriilor de interogare sunt cunoscute și înțelese de către utilizatori;
- riscul de a priva judecătorul de puterea sa de decizie sau de a limita puterea de a judeca într-un context prea formal (muncă automată sau referința la standarde de judecată).

Armonizarea practicilor de redactare și de motivare a hotărârilor și îmbunătățirea difuzării jurisprudenței sunt privite ca fiind posibile direcții viitoare de dezvoltare.

4. Administrarea instanțelor

TI a facilitat implementarea unui nou management public în instanțe.

Instrumentele statistice dezvoltate au sprijinit modernizările politicilor de management public bazate pe performanță referitoare la

⁵⁰ A se vedea pct. 52 din *Linii directoare...*, p. 21.

distribuția resurselor bugetare și umane corelate cu stocurile și numărul de dosare nou intrate, atât de către administrația centrală care alocă resursele, dar și de către conducerea fiecărei instanțe⁵¹. Aceste instrumente au permis, de asemenea, dezvoltarea unor soluții proactive de management al dosarului (*Active Case Management*), de exemplu un sistem de alertă privind necesitatea de a interveni în gestionarea dosarelor. Instrumentele instituite permit, în special, anticiparea încălcărilor termenului rezonabil prevăzut de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului⁵².

Dezvoltarea unor sisteme informaționale cuprinzătoare se concentrează pe vulnerabilitatea modului de administrare a mijloacelor electronice.

S-a constatat⁵³ că problemele legate de calitatea înregistrării datelor în sistemul informatic par a fi semnificative în multe țări, chiar și în cele mai avansate și rămân adesea un obstacol în calea utilizării potențialului de calcul, astfel încât politicile privind calitatea datelor trebuie implementate la nivel național și local, prin acordarea atenției la profilul și instruirea persoanelor care introduc datele în sistem.

De asemenea, s-a arătat că fiabilitatea tehnică a dispozitivelor trebuie să fie garantată în mod riguros, prin asigurarea unei infrastructuri de înaltă calitate, ceea ce poate duce la costuri ridicate de întreținere.

Tranziția de la fișiere pe suport de hârtie la fișiere complet electronice nu este finalizată în țările Consiliului Europei.

Mediul de tip "hârtie" rămâne o realitate în majoritatea jurisdicțiilor din Europa, nu toate țările recunoscând aceeași valoare suportului material și echivalentului său dematerializat. Acesta este cazul documentelor schimbate între părți și atașate la dosar. Se menține un circuit dual de management: material, pentru a asigura forța probantă în instanță, imaterial, pentru a facilita o comunicare mai ușoară și mai rapidă, indispensabilă în special pentru dosare voluminoase. Perspectiva unei justiții

⁵¹ Franța: *OUTILGREF*, instrument de gestiune și repartizare a personalului, aplicație ce permite măsurarea volumului de activitate a grefierilor și evaluarea nevoilor de personal pe baza indicatorilor ce măsoară volumul de muncă într-o anumită instanță; Slovenia: *Presidents Dashboards*, instrument informatic statistic al președinților de instanțe ce permite cunoașterea în timp real a alocării resurselor și a productivității din cadrul instanței.

⁵² Norvegia: *LOVISA*, sistem de gestiune avansată ce permite fiecărui judecător, dar și președintelui instanței să cunoască stadiul fiecărui dosar și numărul de dosare aflate în lucru la fiecare judecător. Sistemul include o modalitate proactivă de gestionarea a termenelor procedurale cu ajutorul culorilor.

⁵³ A se vedea pct. 58 din *Linii directoare...*, p. 25.

fără hârtie rămâne un obiectiv pentru toate țările, procesul de tranziție fiind unul îndelungat, fără a exista un orizont de timp pentru finalizare.

Un domeniu care este în prezent în plină desfășurare este înregistrarea audio și video a ședințelor de judecată pentru a fi utilizate de către instanță și de către părți.

Acest procedeu permite o administrare a justiției mai eficientă, combinând sistemul clasic cu instrumente moderne puse la dispoziția profesioniștilor (judecători, grefieri, uneori procurori și avocați)⁵⁴.

Ideea unei proceduri înregistrate de la un capăt la altul, care include posibilitatea de a furniza înregistrarea deciziei ca titlu executoriu sau de a folosi înregistrarea în primă instanță ca susținere a procedurii de apel are loc în prezent în unele țări.

Această evoluție, deja experimentată de unele sisteme judiciare în diferite grade, a adus probleme specifice domeniului informaticii referitoare la arhivarea (integritate, durabilitate și securitate) tuturor acestor date multimedia stocate pe servere.

Administrarea justiției prin mijloace informatice a dus la⁵⁵:

- îmbunătățirea performanțelor instanței;
- redistribuirea personalului;
- reducerea costurilor operațiunilor judiciare;
- îmbunătățirea statisticilor privind activitatea judiciară.

Evoluțiile posibile ar putea viza:

- definirea obiectivelor de management și monitorizarea în timp real a performanței judiciare;

- integrarea aplicației într-un sistem mai larg.

Utilizarea TI în sistemul judiciar ar trebui să acorde atenție la:

- fiabilitatea tehnică a dispozitivelor care trebuie asigurate și menținute;

- introducerea datelor în sistem trebuie să fie atent monitorizată pentru a evita denaturările statistice.

Riscurile potențiale se referă la:

- pierderea semnificativă a timpului în cazul unei defecțiuni tehnice;

⁵⁴ Polonia: *Audio Protocols in Courts*, înregistrarea ședințelor de judecată cu un sistem de indexare ce are legătură cu interfața de gestionare a dosarelor și a notelor luate de către judecător și grefier în timpul ședinței.

⁵⁵ Pct. 64 din *Linii directoare...*, p. 27.

- concentrarea asupra performanțelor cantitative ale sistemului în detrimentul performanței calitative.

5. Aplicația ECRIS CDSM⁵⁶ Instanțe V4 în România

În cadrul reformei instituționale a sistemului judiciar românesc, începând cu anul 2005 informatizarea a constituit o prioritate. Strategia de informatizare a sistemului judiciar pe perioada 2005-2009 a fost adoptată prin Hotărârea de Guvern nr. 543/2005⁵⁷.

Informatizarea sistemului judiciar din România a vizat în primul rând eficientizarea procedurilor judiciare prin creșterea calității actului de justiție și accelerarea derulării procedurilor judiciare, standardizarea procedurilor, formularelor, nomenclatoarelor la nivelul întregului sistem judiciar, eliminarea treptată a gestionării datelor în format de hârtie prin utilizarea formei electronice a dosarelor și a celorlalte documente specifice, accesul rapid la legislație, jurisprudență și la informații privind cazurile aflate pe rol pentru personalul instanțelor, comunicarea rapidă între unitățile sistemului judiciar, prin utilizarea mijloacelor electronice securizate, reducerea costurilor și o mai bună alocare a resurselor, creșterea gradului de pregătire în domeniul informatic al personalului.

ECRIS reprezintă sistemul informatic la nivel național de gestiune electronică a dosarelor din instanțe. ECRIS a fost creat inițial de compania Indacoo, versiunea ulterioară fiind dezvoltată de compania European Dynamics.

În cele de urmează vom prezenta câteva dintre aplicațiile sistemului utilizate în instanțele din România în activitatea curentă.

5.1. Autentificarea în sistem

⁵⁶ Case and Document Management System.

⁵⁷ Publicată în M. Of. nr. 547 din 28 iunie 2005. În prezent *Strategia de dezvoltare a sistemului judiciar 2015-2020*, a fost aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 1155 din 23 decembrie 2014, publicată în M. Of. 19 din 12 ianuarie 2015.

Sursa: Manual de utilizare Ecris

Fiecare utilizator al aplicației ECRIS are alocat de către administratorul de sistem un nume de utilizator propriu și o parolă personală. În funcție de numele de utilizator folosit la autentificare vor fi permise anumite operațiuni corespunzătoare setului de drepturi alocate respectivului utilizator. Orice operațiune efectuată în aplicația ECRIS este înregistrată în jurnalul local prin reținerea numelui de utilizator, a denumirii operației, a orei și datei exacte la care s-a efectuat operația.

5.2. Lucrul cu dosarele

5.2.1. Înregistrarea dosarelor

Pagina de lucru *Înregistrare dosar* este destinată introducerii de dosare în baza de date a sistemului informatic ECRIS.

Formatul numărului unic al dosarului este:

- *[număr în registru generat electronic]* reprezintă numărul dosarului în cadrul registrului unic electronic pentru întreaga instanță. Acest număr începe de la valoarea 1 pentru primul dosar din anul curent și continuă incremental pentru fiecare nou dosar creat. Registrul general în format electronic va fi gestionat automat de sistemul informatic ECRIS.
- *[identificator instanță]* reprezintă un număr unic de identificare a instanței de judecată în sistemul juridic.
- *[anul înregistrării dosarului]* reprezintă anul înregistrării dosarului în instanță.

Exemplu de număr unic: 70/32/2018, unde:

- 70 – număr în registru general electronic al instanței menținut de ECRIS,
 32 – număr unic de identificare al instanței în sistemul juridic (Curtea de apel Bacău),
 2018 – anul înregistrării dosarului

Detalii despre dosar	
☒ Generează automat numărul unic ☐ Introduceți numărul unic	
Număr în format vechi <input type="text"/>	
Data dosarului <input type="text" value="01"/> / <input type="text" value="10"/> / <input type="text" value="2010"/>	
Materie juridică	-- Alegeți din listă --
Stadiu procesual	-- Alegeți din listă --
☐ Dosar confidențial	
Obiectul principal al dosarului: <input type="text" value="Selectați Materia juridică"/> <input type="button" value="Cauta"/>	
☐ cu aplicarea art 13 CP	
Completare obiect dosar Dosar: <input type="text" value="cu minori cu arestați de urmărire penală"/>	
Obiect secundar: <input type="text" value="Selectați Materia juridică"/>	
(Selectează un obiect din lista de mai jos și apasă butonul pentru a selecta obiectul în dosarul curent) <div style="border: 1px solid gray; padding: 5px; margin-top: 5px;"> <input type="text" value="Selectați Materia juridică"/> </div>	
Nr. de părți	<input type="text" value="2"/>
Nr. de volume	<input type="text" value="1"/>
Detalii despre documentul ce stă la baza dosarului:	
☒ Instituția ☐ Persoana	
<input type="text" value="-- Alegeți din listă --"/>	
Număr dosar sosit <input type="text"/> <input type="button" value="↓"/>	
Tip de document <input type="text" value="-- Alegeți din listă --"/> <input type="button" value="↓"/>	
<input type="button" value="Adaugă"/> ☐ Repartizare dosare pe secții	

Sursa: Manual de utilizare Ecris

Pentru înregistrarea unui dosar trebuie introduse în formularul afișat pe pagină, câteva informații definitorii ale noului dosar. Câmpurile - Data dosar, Materie juridică, Stadiu procesual, Obiectul dosarului, informații despre SURSĂ (denumirea instituției de unde vine dosarul inclus, numărul acestuia sau numele persoanei fizice/juridice care inițiază dosarul), tipul documentului pe baza căruia se creează noul dosar - sunt câmpuri obligatoriu de completat. Numărul dosarului se generează automat de către aplicație asigurând astfel unicitatea lui la nivel național. Materia juridică a dosarului se selectează din lista cu același nume. La fel se procedează și în cazul stadiului procesual. Aceste două liste sunt predefinite și unice la nivel național pentru toate instanțele.

Obiectul dosarului se va selecta din nomenclatorul administrat la nivel național.

5.2.2. Repartizarea dosarelor

Lista dosarelor de repartizat Tipărește lista

Număr înregistrări: 19, afișate: 1 - 19 _ Prima pagină | _ Pagina anterioară | Pagina următoare _ | Ultima pagină _

Număr unic dosar	Stadiu procesual	Termen de distribuie	Complexitate	Obiectul dosarului
10/4/2008	Recurs în interesul legii	O luna	6	accesiune
8/4/2008	Apel	O luna	7	acțiune în regres
5/4/2008	Fond	Nespecificat	3	uz
3/4/2008	Fond	O luna	6	acțiune în regres
2/4/2008	Fond	Urgent	1	abținere
15399/4/2006	Fond	O luna	5	alte cereri
28/4/2000	Fond	Trei săptămâni	5	anulare proces verbal de contravenție - transformarea amenzi în închisoare contravențională - Legea 65/1991
6/4/1998	Fond	O luna	10	acțiune în constatare
160/4/2002	Fond	O luna	10	partea) bunuri comune
1075/4/2003	Fond	TM (începând cu 12)	10	constatare la executare
43/4/2001	Fond	O luna	10	sucesiune
1072/4/2003	Fond	O luna	10	sucesiune
24/5/2008	Fond	O luna	10	uzucapiune
182/4/1999	Fond	O luna	10	uzucapiune
5/4/1998	Fond	O luna	10	anulare act
16/4/1998	Fond	Trei săptămâni	5	evacuare
20/4/2000	Fond	Trei săptămâni	10	legea 112/1995
1072/4/2003	Fond	TM (începând cu 12)	10	constatare la executare
19/4/2000	Fond	O luna	1	stabilire program vizitare minor

Număr înregistrări: 19, afișate: 1 - 19 _ Prima pagină | _ Pagina anterioară | Pagina următoare _ | Ultima pagină _

Sursa: Manual de utilizare Ecris

Repartizarea aleatorie depinde într-o foarte mare măsură de modul de configurare a completelor de judecată și a termenelor asociate fiecărui obiect din nomenclatorul de obiecte. Detaliile despre toate configurările cauzei sunt afișate de către aplicație în pagina *Repartizare – Dosare de repartizat*.

În ipoteza în care nu sunt desemnate complete care să judece un anumit obiect în cadrul *Ședințe – Complete* sau un anume obiect nu are stabilit un anumit termen de repartizare în cadrul *Ședințe - Asociere obiecte dosar etc.*, mesajele aplicației vor fi aplicate, cu indicarea exactă a motivului pentru care repartizarea nu s-a finalizat cu succes.

Pagina prezintă o listă a dosarelor nou intrate cărora nu le-a fost alocat un prim termen în mod automat și aleatoriu de către ECRIS. În funcție de obiectul dosarului introdus la crearea acestuia, fiecărui dosar îi este atribuit un grad de complexitate și un interval de timp (doar dacă s-a făcut această asociere în secțiunea de administrare) în interiorul căruia i se va atribui aleatoriu un prim termen.

Dacă nu s-a făcut o asociere a obiectului de judecată cu un anumit termen de distribuie și o complexitate (operație ce se face la nivel local în secțiunea de administrare), dosarele trebuie accesate separat pentru a li se atribui manual termenul de distribuie în interiorul căruia se va face repartizarea automată a primului termen precum și gradul de complexitate.

Orice operațiune de modificare a unui termen de judecată repartizat automat trebuie motivată. Modificările operate manual sunt înregistrate de către aplicație într-un jurnal disponibil în modulul de administrare și pot fi oricând consultate. Pe baza acestui jurnal se pot întocmi situații care conțin dosarele ale căror termene de judecată repartizate aleatoriu au fost modificate manual.

Prin selectarea unui dosar din listă și apăsarea butonul **Șterge**, repartizarea inițială va fi ștersă dosarul figurând din nou ca nou introdus.

Repartizare dosare

Detalii despre dosare

Număr dosare fără prim termen de judecată 31

- Număr dosare cu stadiul procesual Fond** 10
 - dosare cu termen de distribuie 5
 - dosare cu termen de distribuie 1-3 zile 4
 - dosare cu termen de distribuie 1-9 zile 1
 - dosare cu termen de distribuie Două săptămâni (începând cu 12) 1
 - dosare cu termen de distribuie O lună 4
 - dosare cu termen de distribuie Trei săptămâni (începând cu 12) 2
 - dosare cu termen de distribuie Trei săptămâni (între 12 și 32 zile) 1
- Număr dosare cu stadiul procesual Apel** 5
 - dosare cu termen de distribuie 1-3 zile 4
 - dosare cu termen de distribuie Trei săptămâni (între 12 și 32 zile) 1
- Număr dosare cu stadiul procesual Recurs** 1
 - dosare cu termen de distribuie 1
- Număr dosare cu stadiul procesual Strămulare** 1
 - dosare cu termen de distribuie 75 (între 2 și 9 zile) 1
- Număr dosare cu stadiul procesual Contestatie în anulare - Apel** 3
 - dosare cu termen de distribuie 1-5 zile 1
 - dosare cu termen de distribuie Trei săptămâni (între 12 și 32 zile) 2
- Număr dosare cu stadiul procesual Contestatie în anulare - Recurs** 2
 - dosare cu termen de distribuie 1-3 zile 1
 - dosare cu termen de distribuie Trei săptămâni (între 12 și 32 zile) 1
- Număr dosare cu stadiul procesual Revizuire - Recurs** 1
 - dosare cu termen de distribuie 1

Repartizare Tipărește Modificare repartizare

Număr înregistrări: 24, afișate: 1 - 24

Dosar	Obiect	Stadiu procesual	Sedinta	Completul	Repartizat	Detalii	Motiv
821/4/2007	apune în contrafacere	Revizuire - Recurs			NU		
1352/44/2007	plângere împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de instruire în judecată (art.276 ind.1 C.p.p.)	Fond			NU		Nu există complete programate în perioada de repartizare.
11/4/2008	abitate	Apel			NU		Nu există complete programate în perioada de repartizare.
27/4/2008/a1	trădarea (art. 135 C.p.)	Contestație în anulare - Recurs			NU		Nu există complete programate în perioada de repartizare.

Sursa: Manual de utilizare Ecris

5.2.3. Căutarea dosarelor

Pentru a găsi un dosar introdus anterior în baza de date se folosesc criteriile de căutare incluse în formularul de căutare. Aceste criterii pot fi folosite individual sau combinate. Singurul criteriu care va fi întotdeauna folosit individual este Numărul unic al dosarului. Având în vedere că numărul unui dosar este unic la nivel național, după apăsarea butonului Caută în lista rezultatelor va fi afișat ca și unic rezultat al căutării dosarul cu acel număr. Atunci când nu se cunoaște numărul exact al dosarului căutat, în funcție de datele cunoscute se pot folosi și alte criterii cum ar fi: data

dosarului, stadiul procesual în care se află acesta, materia juridică în care se încadrează, obiectul dosarului, numele părților (dar și date de identificare cum ar fi CNP-ul).

Cu cât vor fi folosite mai multe criterii de căutare combinate cu atât căutarea este mai restrictivă, iar lista rezultatelor mai scurtă.

5.2.4. Fișa dosarului

Fișa dosarului conține rezumatul dosarului curent. Informații precum data creării dosarului, materia juridică, părțile, termenele precum și documentele atașate dosarului curent sunt afișate.

ROMÂNIA INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTITIE SECȚIA I PENALĂ			
Fișa dosarului 462/4/2008			
Informații generale			
Data dosarului: 27/03/2008	Statuta juridică: Asigurați sociale	Stadiu procesual: Contestație în arhivă - Apel	Complexitate dosar: 3
Obiectul principal al dosarului: Asigurați sociale - cerșetărie de competența		Obiecte secundare al dosarului: Asigurați sociale - asigurarea directorilor	
Nr. de volume: 0			
Părti			
SC STRABAG SRL - Creditor		V Y - Detentor	
Participanți în dosar			
Creditor: SC STRABAG SRL			
Termene de judecată			
Data: 31/03/2008	Completat: C1 apel și recurs	Înjudecat	Porțita în lista de analiză: -
Documente referitoare la dosar			
Tip document: Hotărâre			
Tip document: Cererea de chemare în judecată			Data: 19/01/2007
Circuit extern			
Instituția sursă: Judecătoria SECTORUL 4 BUCUREȘTI	Data înmă: 27/03/2008	Data intrare: 27/03/2008	Instituția destinație: Inalta Curte de Casație și Justiție

Sursa: Manual de utilizare Ecris

Aplicația mai permite atașarea fișierelor audio, controlul statistic al detaliilor părților, controlul statistic al obiectelor dosarului, interacțiunea cu Biroul de probațiuni pentru părțile implicate în dosar, transferul dosarelor.

5.2.5. Arhivarea dosarelor

Arhivarea automată se realizează pentru dosarele a căror soluție a fost stabilită cu minim 6 luni, nesuferind modificări.

Arhivarea manuală se realizează din interfața “Informații generale” pentru dosarul curent. Utilizatorul selectează perioada de arhivare din meniul corespunzător cu același nume și ulterior se apasă butonul “Arhivare”. Arhivarea se poate face pe o perioadă fixată de timp, sau pe termen nedeterminat.

După arhivarea manuală utilizatorul este redirectionat către secțiunea “Arhivă” unde se pot căuta dosare arhivate.

5.2.6. Modulul executări penale

Pedepsele se pot stabili pentru fiecare obiect în parte. Aplicație permite contopirea și descontopirea acestora, existând și un modul de calcul automat al pedepselor finale prin utilizarea butonului “Calculează pedeapsa finală”. Prin utilizarea butonului “Concurs/Recidivă/etc” se accesează interfața pentru contopirea sau descontopirea pedepselor.

De asemenea, se poate iniția o cerere pentru Serviciul Probațiuni pentru supervizarea executării. Utilizatorul trebuie să specifice un serviciu destinație și să salveze executarea pentru a trimite o cerere de supervizare.

5.2.7. Registre

Utilizatorii sistemului informatic ECRIS pot genera și imprima registrele utilizate în instanțele de judecată, pot crea rapoarte standard, ad-hoc sau locale și situații statistice la cerere folosind filtre și pot accesa rapoarte complexe construite de administratorii de sistem.

Această secțiune este foarte importantă pentru utilizatori deoarece oferă acces la toate informațiile înregistrate în baza de date.

5.2.8. Rapoarte

Rapoartele standard sunt situații generate în funcție de anumite criterii de filtrare: expedierea și primirea dovezilor de citații și comunicări, executări civile și penale, circuitul intern al dosarelor.

Generatoarele de *statistici ad-hoc* permit realizarea de situații și rapoarte prin culegerea de date pe care utilizatorul le dorește. Orice raport trebuie să aibă o denumire care va fi completată în câmpul *Nume raport*. Imediat sub această casetă se face selecția alternativă a tipului de raport. *Afișează lista dosarelor care corespund criteriilor* se folosește pentru obținerea unui raport în structură tabelară pe când *afișează numărul dosarelor care corespund criteriilor* se folosește pentru calcularea sumei dosarelor ce îndeplinesc condițiile specificate prin criteriile de filtrare folosite.

Formularul de generare conține o multitudine de criterii pe baza cărora datele rezultate în raport sunt filtrate. Aceste criterii se pot combina fără nici o restricție în funcție de raportul dorit.

Rapoartele locale sunt situații personalizate realizate la nivel local prin intermediul generatorului de rapoarte din secțiunea de administrare a ECRIS. Aceste rapoarte pot conține informații diverse culese din oricare din câmpurile existente în ECRIS.

5.3. Vulnerabilități

În vederea punerii în aplicare a strategiei privind informatizarea sistemului judiciar, în special componenta vizând repartizarea aleatorie a cauzelor, Consiliul Superior al Magistraturii a adoptat o serie de măsuri ce aveau drept scop creșterea transparenței în repartizarea aleatorie a cauzelor, corelată cu echilibrarea volumului de muncă al judecătorilor.

Prin Hotărârea nr. 830 A din 28 noiembrie 2007⁵⁸, Plenul Consiliului Superior al Magistraturii a stabilit gradele de complexitate unice naționale a obiectelor cuprinse în nomenclatoarele de obiecte din cadrul aplicației informatice ECRIS. S-a apreciat că stabilirea gradelor de complexitate a cauzelor, a perioadelor de timp alocate acestora precum și a volumului de activitate optimă este de natură a îmbunătăți repartizarea aleatorie a cauzelor și echilibrarea volumului de activitate.

Programul pentru stabilirea volumului optim de muncă și asigurarea calității în instanțe în anul 2010⁵⁹ a avut drept scop stabilirea unui standard anual pentru dosarele repartizate completelor de judecată în raport de numărul, complexitatea și stadiul procesual al dosarului. Ulterior, continuarea programului a fost dispusă anual, ultima hotărâre în acest sens fiind Hotărârea Plenului CSM nr.161 din 13 februarie 2013⁶⁰, încărcătura pe judecător fiind în prezent la 5060 de puncte anual.

Repartizarea aleatorie a cauzelor prin intermediul aplicației informatice ECRIS cu aplicarea parametrilor de repartizare vizând obiectul cauzei, gradul de complexitate, a perioadei de timp alocate în limita unei încărcături /judecător a arătat în timp anumite vulnerabilități ale utilizării sistemului în sensul în care nerespectarea criteriilor de repartizare a permis alegerea completului de judecată.

Introducerea unei cereri de chemare în judecată în mod repetat care să fie distribuită mai multor complete de judecată, urmată de renunțarea la judecată în dosarele distribuite completelor neagreate, nerespectarea de către persoana responsabilă cu repartizarea aleatorie a înregistrării cauzelor în ordinea sosirii la instanță, repartizarea manuală a cauzelor, ștergerea dosarelor înregistrate, ștergerea termenelor acordate automat de sistem,

⁵⁸ Disponibilă online la http://old.csm1909.ro/csm/linkuri/21_12_2007_13416_ro.pdf.

⁵⁹ Programul a fost adoptat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 2119 din 3 decembrie 2009, disponibilă online la http://old.csm1909.ro/csm/linkuri/22_03_2010_31701_ro.pdf.

⁶⁰ Disponibilă online la http://old.csm1909.ro/csm/linkuri/19_02_2013_54481_ro.PDF.

modificarea tipului de termen alocat unei cauze au reprezentat puncte de vulnerabilitate ale aplicației ECRIS⁶¹, situațiile contestate conducând la modificări repetate ale Regulamentului de ordine interioară a instanțelor judecătorești.

În prezent, dispozițiile ce reglementează organizarea activității judiciare cuprind norme îmbunătățite privind repartizarea aleatorie a cauzelor și modalități de soluționare a incidentelor ce pot apărea în activitatea de distribuire a cauzelor pe complete de judecată, de aplicarea cărora depinde respectarea principiului distribuirii aleatorii a cauzelor .

6. Justiția predictivă

6. 1. Ce este justiția predictivă?

Cuvântul *predictiv* provine din științele exacte și descrie metode care permit anticiparea unei situații (*prae dictare* – a spune înainte ca ceva să se întâmple; *prae visere* - a vedea înainte ca ceva să se întâmple) bazate pe rezultate empirice și măsurabile.

6. 2. Justiția predictivă

În Statele Unite ale Americii algoritmul Ross, dezvoltat de către IBM este utilizat de numeroase cabinete de avocatură. Societatea *Lex Machina* a creat un algoritm folosit în sectorul brevetelor industriale.

În Franța, *legal start-ups*, precum *Case Law Analytics*⁶² și *Predictice* au elaborat algoritmi care permit anticiparea soluțiilor pentru eventuale acțiuni în instanță.

Predictice este o societate franceză fondată de 2 avocați și 2 specialiști în informatică în ianuarie 2016, a cărui obiectiv este acela de a pune tehnologia în serviciul performanței profesioniștilor dreptului și de a contribui la justiția viitorului⁶³.

Platforma www.predictice.com exploatează tehnicile *machine learning* și *big data* pentru a prezice șansele de succes ale unei proceduri

⁶¹ A se vedea Hotărârea Secției pentru Judecători a CSM nr. 1176 din 16 decembrie 2009, disponibilă la http://old.csm1909.ro/csm/linkuri/25_02_2010_31131_ro.pdf.

⁶² Case Law Analytics, este o societate creată în septembrie 2017 care își propune să anticipeze deciziile judecătorești și să determine despăgubirea pe care un justițiabil o poate obține în diferite categorii de litigii, online la <https://www.caselawanalytics.com/>.

⁶³ *La révolution de la justice prédictive: interview du fondateur du site PREDICTICE*, în Le magazine du droit numérique, online la <http://www.lexweb.fr/la-revolution-de-la-justice-predictive-interview-du-fondateur-du-site-predictice/>, accesat la 4.09.2018.

judiciare și pentru a optimiza strategia procesuală a avocaților prin analiza deciziilor pronunțate anterior.

Site-ul este accesibil avocaților, juriștilor, cercetătorilor sau studenților la drept.

Denumirea *Justiție predictivă* este marcă înregistrată, proprietatea societății *Predictice SAS*.

Predictice este un instrument de căutare și de analiză a informațiilor juridice .

Softul a fost testat câteva luni în cadrul a două curți de apel din Franța (Duains și Rennes), însă judecătorii au concluzionat că acesta nu a adus plus valoarea muncii lor.

În ceea ce privește etapele procesului de funcționare a softului dezvoltat, Louis Larret-Chahine, fondatorul site-ului, a arătat că prima etapă constă în indexarea și îmbogățirea de o manieră automată a *open data*. Acest lucru este posibil având în vedere că limbajul juridic este unul foarte specializat, iar conținutul hotărârilor judecătorești este similar. *Metadatele* oferă caracteristicile litigiului, de exemplu: care a fost despăgubirea solicitată, care a fost cea acordată prin hotărârea judecătorească, dacă a fost vorba despre o hotărâre pronunțată în primă instanță sau în căile de atac. Site-ul propune utilizatorului un motor de căutare capabil să furnizeze toate informațiile utile vizând un litigiu (texte de lege, jurisprudență, doctrină).

În cea de a doua etapă a prelucrării datelor se face apel la algoritmi. Întrucât două litigii nu sunt identice, obiectivul softului a fost acela de a identifica o legătură între un factor sau o combinație de factori (analize multivariate) și soluția speței. Site-ul exploatează algoritmul *Syntax Net* dezvoltat de Google. Acest instrument de analiză sintactică ajută mașina să înțeleagă limbajul uman și îi permite să identifice legătura dintre cuvinte pentru a extrage sensul. Lexicul astfel îmbogățit este trimis algoritmilor de clasificare *Vapnik's SVM* și celor privind regulile asocierii *Frequent Pattern Vertical* pentru a crea modele predictive complexe. Aplicând aceste modele datelor litigiului său, avocatul este capabil să evalueze probabilitatea de succes a unei viitoare acțiuni în instanță.

Cea de-a treia etapă a programului constă în a evalua și a compara mai multe strategii litigioase pe care avocatul ar putea să își construiască apărarea în funcție de datele speței și care ar avea cea mai mare șansă de reușită din punct de vedere statistic.

În opinia fondatorilor programului, acesta reprezintă o pledoarie la apelarea la mijloacele alternative de soluționare a litigiilor, având convingerea că și serviciul public al justiției ar trebui să se amelioreze. Avocatul poate să își consilieze mai bine clientul, în timp ce judecătorul poate verifica rapid dacă decizia pe care trebuie să o pronunțe se înscrie în jurisprudența existentă.

Riscul utilizării acestor algoritmi, afirma Jean-Marc Sauvé , vicepreședinte Consiliu de stat din Franța⁶⁴ constă în a enunța o realitate care favorizează repetiția, o jurisprudență prizoniera trecutului care nu favorizează nici evoluția și nici reforma. Pentru judecător, aceste evoluții riscă să blocheze un motor esențial al evoluției jurisprudențiale care se răsfrânge asupra solitudinii judecătorilor, asupra interpretării și asupra personalizării. Optimizarea introducerii unei securități juridice absolute poate sfârși prin a conduce la negarea ideii de justiție.

Justiția predictivă este purtătoarea unor transformări majore, dar ambivalente: promite evoluții benefice pentru calitatea și eficacitatea justiției. Progresul tehnologic nu trebuie să mascheze riscurile pentru activitatea judecătorilor.

Pe de altă parte, dacă previzibilitatea dreptului este necesară, ea nu trebuie să înghețe jurisprudența. Algoritmii riscă să confere o forță excesivă unor soluții majoritare, dar nu neapărat pertinente.

Open data și justiția predictivă promit progrese, dar acestea trebuie făcute cu respectarea drepturilor fundamentale ale justiției⁶⁵.

Judecătorii trebuie să își păstreze libertatea de apreciere și independența, dezvoltarea algoritmilor predictivi nu trebuie să conducă la concluzia că inteligență artificială se substituie analizei juridice și raționamentului personal al judecătorului care trebuie să aplice în litigiul cu care este sesizat textele de lege și jurisprudența pertinentă și să o facă luând în considerare faptele și circumstanțele proprii fiecărei spețe în cadrul unei

⁶⁴ *La justice prédictive*, Intervention de Jean-Marc Sauvé à l'occasion du colloque organisé à l'occasion du bicentenaire de l'Ordre des avocats au Conseil d'État et à la Cour de cassation le 12 février 2018, online la <http://www.conseil-etat.fr/Actualites/Discours-Interventions/La-justice-predictive>, accesat 19.08.2018.

⁶⁵ Conseil de l'Europe, *Algorithmes et droits humains, Étude sur les dimensions des droits humains dans les techniques de traitement automatisé des données et éventuelles implications réglementaires*, online la <https://rm.coe.int/algorithms-and-human-rights-fr/1680795681>, accesat 17.09.2018.

dezbateri contradictorii, care trebuie să rămână publică, să poată fi ușor accesibilă și arhivată.

Într-o altă viziune, deschiderea datelor va implica o mai mare responsabilitate a judecătorilor. Va permite justițiabililor să aprecieze mai bine ceea ce trebuie să aștepte de la o procedură și în mod egal să se dezvolte modurile alternative de soluționare a litigiilor precum concilierea, arbitrajul sau tranzacția.

Louis Larret-Chahine preferă să vorbească despre o *justiție analitică* și nu despre una *predictivă*, întrucât sistemul în care algoritmul ia decizii în locul omului nu există.

6.3. Anticiparea soluțiilor pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului

La 26 octombrie 2016 în Revista PeerJ Computer Science, sub titlul *Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective*⁶⁶ a fost publicat studiul realizat la University College of London reprezentând prima metodă sistematică de precizare a hotărârilor pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Instrumentele pentru analiza automatizată a bazei de date le-au constituit *Natural Language Processing* (NLP) și *Machine Learning* (ML).

Studiul a avut ca prim obiectiv analiza automatizată a deciziilor pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, sarcina principală fiind aceea de a prezice dacă o prevedere din Convenția Europeană a Drepturilor Omului a fost încălcată sau nu, pornind de la situația de fapt extrasă dintr-un caz particular, dreptul relevant aplicabil și argumentele părților implicate.

Autorii studiului au constatat că hotărârile CEDO respectă o structură aparte, ceea ce permite o standardizare a textului și oferă posibilitatea unei analize automatizate. Hotărârile cuprind o prezentare a procedurii desfășurate la nivel național, situația de fapt, un sumar al susținerilor părților care trebuie să conțină principalele motive de drept, argumentele Curții și soluția pronunțată.

⁶⁶ Aletras N, Tsarapatsanis D, Preotiuc-Pietro D, Lampos V. (2016), *Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective*, PeerJ Computer Science 2, online la <https://doi.org/10.7717/peerj-cs.93>, accesat 29.09.2018.

Cercetătorii au creat un set de date reprezentând spețe referitoare la articolele 3, 6 și 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, alegerea având în vedere că în legătură cu aceste articole au fost disponibile cele mai multe date pentru a fi prelucrate, fiind esențial pentru această metodă să existe un număr suficient de cauze pentru testarea modelul.

Astfel, în privința jurisprudenței dezvoltate pentru art. 3 din CEDO (interzicerea torturii) au fost avute în vedere 250 de spețe, pentru art. 6 (dreptul la un proces echitabil), un număr de 80 de decizii, iar pentru art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), 254 de decizii.

Pentru fiecare dintre textele Convenției, autorii studiului au identificat toate cauzele disponibile pe site-ul de jurisprudență al CEDO, HUDOC, păstrându-le pe cele care erau în limba engleză cu structura menționată, alegând totodată un număr egal de cauze în care s-a constatat încălcarea articolului Convenției cu cel în care nu a fost reținută o astfel de violare a dispozițiilor convenționale.

Folosind această metodă și algoritmi menționați, având o bază importantă de selecție a datelor introduse, s-a reușit precizarea deciziilor CEDO într-un procent de 79%, însemnând că în 79% din cazuri rezultatul analizei algoritmilor a coincis cu soluțiile pronunțate de către judecători.

Studiul a concluzionat că prezentarea situației de fapt astfel cum a fost expusă de către Curte este cea mai importantă parte pentru a obține o previziune foarte mare a deciziei pronunțate.

Rezultatul analizei studiului realizat la University College of London a stârnit dezbateri pasionate asupra viitorului justiției care folosește tehnologia informatică sau a justiției viitorului care ar putea implica utilizarea algoritmilor pentru pronunțarea hotărârilor judecătorești⁶⁷.

Dezvoltarea algoritmilor capabil să prezică deciziile judecătorești a fost privită ca reprezentând o direcție spre robotizarea justiției⁶⁸. Algoritmi

⁶⁷ A se vedea Antoine Grapon, *Les enjeux de la justice predictive*, în La semaine juridique, Edition generale, 9 janvier 2017, Hebdomadaire, Nr.1-2, p. 47-52, online la http://ihej.org/wp-content/uploads/2017/01/Justice_predictive.pdf, accesat 29.09.2018.; Daniel Maingay, *Regard prédictif sur la justice prédictive*, pe Le blogul de Daniel Maingay, online la <http://www.daniel-mainguy.fr/2017/02/regard-predictif-sur-la-justice-predictive.html>, accesat 29.09.2018.

⁶⁸ Boris Barraud, *Un algorithme capable de prédire les décisions des juges : vers une robotisation de la justice.*, în Les Cahiers de la justice, Dalloz, 2017, p. 121-139, online la <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01404518/document>, accesat la 28.09.2018.

care câștigă progresiv peisajul juridic reprezintă pe de o parte o oportunitate ce trebuie sesizată, iar pe de altă parte un pericol ce trebuie prevenit.

Cu toate acestea, nu se poate conchide în sensul în care procentul de 79 % în care predicțiile algoritmilor au coincis cu deciziile judecătorilor reprezintă partea logică a justiției, în timp ce procentul rămas de 21% dezacord între judecătorii-umani și judecătorii-roboți este partea arbitrară a justiției, rezultatele prelucrării automatizate a datelor introduse depinzând de algoritmi dezvoltați și utilizați și nu de silogismele logico-juridice ce stau la baza pronunțării unei hotărâri judecătorești.

6.4. Poate fi aplicat mecanismul algoritmilor predictivi în litigiile privind investițiile?

Miza importantă din punct de vedere economic a litigiilor privind investițiile străine directe poate face metoda algoritmilor justiției predictive să pară atrăgătoare, în condițiile în care prezicerea unei rate reduse de succes în urma parcurgerii procedurilor judiciare ar orienta investitorul către mijloacele alternative de soluționare a litigiilor.

Investitorul străin are la dispoziție două căi pentru apărarea drepturilor sale legate de investițiile străine: o acțiune bazată pe contractul de stat și o acțiune bazată pe Tratatul Bilateral de Investiții⁶⁹.

Investitorul străin poate alege o instanță de judecată statală să soluționeze litigiul sau o instanță arbitrală, sub forma arbitrajului *ad-hoc*, reglementat de cele mai multe ori în baza normelor UNCITRAL, al arbitrajului instituționalizat conform Convenției de la Washington din 1965 pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state sau a unei curți permanente de arbitraj⁷⁰.

În materia dreptului investițional internațional, în soluționarea litigiilor un loc central îl ocupă mecanismul creat prin Convenția de la Washington din 1965 pentru reglementarea diferendelor relative la investiții

⁶⁹ Pentru detalii referitoare la categoriile de acțiuni pe care le poate intenta investitorul străin pentru apărarea drepturilor sale legate de investițiile străine, a se vedea Carmen Tamara Ungureanu, *Dreptul comerțului internațional*, Editura Hamangiu, București, 2018, p. 102-106.

⁷⁰ A se vedea Alexander J. Belohlavek, *Protecția investițiilor străine directe în Uniunea Europeană*, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 69-71; Cristina- Elena Popa Tache, *Introducere în dreptul internațional al investițiilor*, Editura. Universul Juridic, București, 2018, p. 144-154; Adrian Năstase, Ion Gâlea, *Drept internațional economic*, Editura C.H. Beck, București, 2014, p. 355-364.

între state și persoane ale altor state. Arbitrajul instituțional reprezentat de Centrul Internațional pentru Reglementarea Diferendelor relative la Investiții concentrează cea mai mare parte a litigiilor din domeniul investițiilor la nivel mondial.

Cu toate acestea, Centrul Internațional pentru Reglementarea Diferendelor relative la Investiții nu deține monopolul arbitrajului în materia soluționării litigiilor investiționale, existând și alte centre de arbitraj la nivel internațional, care, deși inițial nu au fost create ca organisme de soluționare a litigiilor în materia investițiilor străine directe dintre un investitor și un stat, rezolvă și litigii în această materie: Curtea Permanentă de Arbitraj de la Haga, arbitrajul organizat pe lângă Camera de Comerț de la Stockholm, Curtea de Arbitraj de la Paris care funcționează în cadrul Camerei Internaționale de Comerț (ICC), Curtea de Arbitraj din cadrul Camerei Internaționale de Comerț de la Londra (LCIA).

Încercarea de anticipare a soluției într-un litigiu de dreptul internațional al investițiilor prin utilizarea mecanismului algoritmilor justiției predictive, similar cercetării întreprinse de University College of London poate prezenta provocări majore având în vedere că în această materie litigiile sunt soluționate predominant de către instanțe arbitrale, după propriile regulii de arbitraj și aplicând norme materiale diferite.

Până în prezent, mecanismul anticipării soluțiilor a fost aplicat folosind *open data* hotărârile pronunțate de către instanțe de judecată, care aplicau aceleași norme de procedură și de drept material. În cazul hotărârilor CEDO, cercetătorii au subliniat importanța formei standardizate a deciziilor judecătorești.

Deciziile pronunțate de către instanțele arbitrale în materia investițiilor străine nu au creat întotdeauna o jurisprudență coerentă nici măcar în cadrul aceleiași instituții de arbitraj, acest fapt constituind unul dintre principalele argumente ale inițiativei pentru de stabilire a unei instanțe multilaterale pentru soluționarea litigiilor în materie de investiții⁷¹.

Mecanismul algoritmilor pentru anticiparea soluției într-un litigiu privind investițiile străine directe nu ar putea fi aplicat având o bază de date care să cuprindă decizii ale tuturor instanțelor, judecătorești sau arbitrale

⁷¹ Recomandare de DECIZIE A CONSILIULUI de autorizare a deschiderii de negocieri pentru o convenție de stabilire a unei instanțe multilaterale pentru soluționarea litigiilor în materie de investiții, disponibilă online la <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017PC0493&from=EN>, accesat 29.09.2018.

desemnate să soluționeze astfel de litigii, având în vedere lipsa caracterului uniform al normelor de drept material și de procedură pe care aceste instanțe le aplică, precum și lipsa unei forme standardizate a hotărârilor pronunțate, elemente ce sunt de natură a facilita prelucrarea automatizată a datelor. Crearea bazei de date prin raportarea la o singură categorie de instanțe care soluționează litigiul, statală sau arbitrală, selecția unui număr suficient de cauze care să poată fi prelucrate reprezintă premisele obținerii unui rezultat ce poate orienta investitorul străin în alegerea unei strategii litigioase câștigătoare.

Concluzii

Utilizarea tehnologiei informatice în justiție a devenit o realitate. Justiția viitorului nu va putea fi concepută fără componenta sa digitalizată. Cu toate acestea, justiția trebuie să rămână umană, judecătorul - om nu va putea fi înlocuit de judecătorul-robot. Oricât de seducătoare ar fi ideea unei justiții a algoritmilor care să soluționeze litigiile, algoritmi trebuie să rămână doar instrumente utile de natură a eficientiza activitatea umană.

Încurajarea utilizării pozitive a inteligenței artificiale care, pe de o parte, trebuie să se afle în serviciul profesioniștilor din justiție, iar pe de altă parte, să garanteze respectarea drepturilor individuale garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, întărește necesitatea elaborării unei Carte etice a utilizării inteligenței artificiale în sistemele judiciare, obiectiv pe care CEPEJ îl dorește îndeplinit⁷² având în vedere imperativul asigurării transparenței selecției și prelucrării datelor introduse.

⁷² A se vedea *Lettre d'information de la CEPEJ, Les enjeux de l'utilisation des algorithmes d'intelligence artificielle (IA) dans les systèmes judiciaires*, p. 3, online la <https://rm.coe.int/newsletter-no-16-aout-2018-fr-justice-du-futur/16808d00c7>, accesat 29.09.2018.

